



שיעור מספר 8 - מנהגי האבלות בספירת העומר

תחילת השיעור נמצאת בסיכום קודם – שיעור 7

מקור המנהגים בעומר

טור (או"ח סי' תצג)

"נוהגין בכל המקומות שלא לישא אשה בין פסח לעצרת...ויש מקומות שנהגו שלא להסתפר...מצאתי כתוב מנהג שלא לעשות מלאכה מפסח ועד עצרת משקיעת החמה עד שחרית".

תשב"ץ (ח"א סי' קעח)

"איסור נשואין מן הפסח ועד העצרת לא הוזכר בתלמוד אבל מנהגן של ישראל הוא אבל עיקר המנהג הוא מפני מה שהוזכר במסכת יבמות בפ' הבא על יבמתו מפני שמתו באותו פרק תלמידי רבי עקיבא שלא נהגו כבוד זה בזה".

יש כאן דירוג של המצוות מהמנהג לא לשאת אישה (שבו כולם נוהגים) עד למצווה האיזוטרית של לא לעשות מלאכה.

ר' נטרונאי גאון (הלכות פסוקות סי' צד; שערי תשובה סי' רעה)

"וששאלתם למה אין מקדשין ואין כונסין בין פסח לעצרת אם מחמת איסור ואם לאו הווי ידעין שלא משום איסור נגעו בה אלא משום מנהג אבילות שכך אמרו חז"ל שנים עשר אלפים זוגים תלמידים היו לו ר' עקיבא וכולן מתו בין פסח לעצרת על שלא נהגו כבוד זה בזה. ותאני עלה וכולן מתו מיתה משונה באסכרה ומאותה שעה ואילך נהגו ראשונים בימים אלו שלא לכנס בהן ומי שקפץ וכנס אין אנו קונסין לא עונש ולא מלקות אבל אם בא לשאול לכתחילה אין אנו מורים לו לכנס ולענין קידושין מי שרצה לקדש בין פסח לעצרת מקדש לפי שאין עקר שמחה אלא בחופה".

גאון – מקור המלה מ"גאוה".

יבמות (סב ע"ב)

"ר"ע אומר למד תורה בילדותו ילמוד תורה בזקנותו היו לו תלמידים בילדותו והיו לו תלמידים בזקנותו שנא' בבקר זרע את זרעך וגו' אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע והם הם העמידו תורה אותה שעה תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת אמר רב חמא בר אבא ואיתימא ר' חייא בר אבין כולם מתו מיתה רעה מאי היא א"ר נחמן אסכרה".

מנהגי אבלות בזמן ספירת העומר הם בגדר "מנהג"

ניקה דוגמא אחרת לדירוג בין מנהגים:

רמב"ם (הל' שבת ל"א-ג)

"ארבעה דברים נאמרו בשבת שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים והן מפורשין על ידי הנביאים שבתורה זכור ושומר ושנתפרשו על ידי הנביאים כבוד ועונג שנאמר וקראת לשבת עונג ולקדושה ה' מכובד. איזהו כבוד זה שאמרו חכמים שמצוה על אדם לרחוק פניו ידי ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת ומתעטף בציצית ויושב בכבוד ראש מיחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך...ומכבוד השבת שילבש כסות נקיה, ולא יהיה מלבוש החול כמלבוש השבת, ואם אין לו להחליף משלשל טליתו כדי שלא יהא מלבושו כמלבוש החול, ועזרא תיקן שיהו העם מכבדים בחמישי מפני כבוד השבת".

שמור – שמירת השבת – אי העבודה (מהתורה)

זכור – מנהגי התפילה

לכבד ולענג – כבוד שבת, ככבוד המלך, ילבש כסות נקייה.

רמב"ם הל' כלי המקדש ו/יא

"אנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס כל שבת שלהן, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת ומפני מה אסרו עליהם לספר ולכבס כדי שלא יכנסו למעמדם כשהם מנוולין, אלא יספרו ויכבסו מקודם".

אנשי מעמד – סוג של תורנות בבית המקדש. אסור להם לספר ולכבס כל השבוע. אבל בשבת – יש קדימות לשבת ולכן מותר להם לעשות זאת.

באופן דומה, מנהגי האבלות של העומר שניים בקדימותם לשבת. זה אינו גורף, ישנם יהודים שמאמינים שאין פגיעה בכבוד השבת בשמירה על מנהגי האבלות של העומר (ולכן הם אינם מתגלחים או מסתפרים בעומר, לדוגמא)

שו"ת פעולת צדיק (ח"ב סי' עו)

"הנה הרב הגדול הרדב"ז והר"מ לונזאנו כתבו דבמה קהלות מסתפרים בכל ע"ש לכבוד שבת דעשה דדברי נביא עדיף דכתיב וקראת לשבת עונג. וכבר כ' הרב אור זרוע בפ' ואלו מגלחין מביאו רמ"א (או"ח) סי' ר"ס דמצוה לגלח השערות כשהן גדולות לכבוד שבת שזהו מכלל העונג. עוד כתבו ז"ל דבל"ג ימים השערות גדולות ואדם מצטער בשבילן וכבר אמרו מצטער פטור מן הסוכה וק"ו אם סוכה דאוריתא פטרו למצטער בה כ"ש לזה המנהג שאינו מן הדין ולא סייג וגדר לשום דבר שיעיקרו מן התורה או מדרבנן דבטענה כל שהו יוכל לדחותו. עוד תראה דכשחל ל"ג בעומר ביום א' שכתב רמ"א ע"ה שמסתפרין ביום ו' לכבוד שבת. והוא תמוה דבמה זכתה שבת זו להסתפר בה יותר משאר השבתות ומאי אית לך למימר להעמיד מנהגם ע"ה מחפשיין ומסמיכין אותו בטעם כל שהו. איך שיהיה הלכה רווחת בישראל שהלכה כדברי המיקל באבל שיעיקרו דרבנן ויש לו סמך במקרא, וכ"ש במנהג זה שאינו משום אבילות ממש. ואת"ל אבילות הא מיהת אבלות ישנה היא והלכה כדברי המיקל".

מה הטעם בשמירת מנהגי אבלות במשך 2000 שנה על 24,000 תלמידים, הלא היו אסונות גדולים מאלה מאז. הסבר אחד אומר שרבי עקיבא שהיה גדול הדור והאסון באובדן תלמידיו הוא אובדן ההמשכיות, התורה עמדה כאן על סף כליון, רמז אולי ניתן למצוא כאן במשפט הבא: "והיה העולם שמים עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע והם הם העמידו תורה אותה שעה "

ישנה סמליות בדמיון לסיפור היציאה ממצרים בו מתן התורה הוא <להשלים>